

Centrala etikprövningsnämnden
CENTRAL ETHICAL REVIEW BOARD

Expertgruppen för oredlighet i forskning

YTTRANDE

2013-05-24

Dnr O 2-2012

Institution som begärt yttrande

Göteborgs universitet
Box 100
405 30 Göteborg

Göteborgs universitet har genom en skrivelse daterad den 17 december 2012 (dnr D 2012/35) begärt ett yttrande från expertgruppen för oredlighet i forskning vid Centrala etikprövningsnämnden. I skrivelsen har hänvisats till en anmälan av AR som hos rektor vid Göteborgs universitet anmält SOM-institutet vid universitetet för misstanke om oredlighet i forskning.

AR har i anmälan anfört bl.a. att SOM-institutet samlar in känsliga personuppgifter för forskningsändamål från tusentals svenskar utan tillstånd från etikprövningsnämnden, något som enligt anmälan är förbjudet enligt både personuppgiftslagen (1998:204) och lagen (2003:460) om etikprövning av forskning som avser människor (etikprövningslagen) och ska räknas som oredlighet i forskning. Det sägs vidare i anmälan att även om SOM-institutet låter ett företag samla in enkätsvaren, så är även kodade eller krypterade uppgifter personuppgifter så länge någon kan göra dem läsbara och därmed identifiera individer. Det anges också att SOM-institutets information inte uppfyller etikprövningslagens detaljerade krav på information och samtycke när det gäller forskning.

HE, professor och föreståndare för SOM-institutet, har i yttrande till Göteborgs universitet anfört bl.a. att institutet är en undersökningsorganisation som sedan år 1986 genomför återkommande enkätundersökningar av slumpmässiga urval av befolkningen med huvudsyfte att systematiskt undersöka nivåer, mönster och förändringar i svenska folkets medievänor, fritidsaktiviteter, politiska och sociala attityder och värderingar samt att alla uppgifter om vilka som ingått i undersökningarna förstörs innan data blir tillgängliga för forskning. Enligt institutets uppfattning råder det ingen tvekan om att deltagandet är frivilligt och att ifyllande och inskickande av formuläret innebär att samtyckeskravet är uppfyllt. Vidare anges att SOM-institutet inte självt svarar för insamlingen av uppgifter, utan att man upphandlar detta från företag som har specialiserat sig på omfattande datainsamlingar och att institutet i underlaget för upphandlingen ställer krav på hur fältarbetet ska genomföras. När den slutliga datafilen överlämnats till SOM-institutet har alla nycklar till vilka personer som ingått i urvalet förstörts. Sättet att arbeta innebär enligt yttrandet att SOM-institutet inte vid något tillfälle hanterar personuppgifter och att det därför inte har funnits anledning att ansöka om etikprövning.

Postadress
Centrala etikprövningsnämnden
c/o Vetenskapsrådet
Box 1035
101 38 Stockholm

Gatuadress
Västra Järnvägsgratan 3

Telefon
08-546 77 610 vx

Fax
08-546 441 80

Härefter har framkommit att den Regionala etikprövningsnämnden i Göteborg den 11 februari 2013 har fattat beslut med avseende på SOM-undersökningarna 2013. Etikprövningsnämnden fann att insamlingen av data faller under etikprövningslagen och godkände studien med vissa ändringar och villkor, som avsåg information till tillfrågade deltagare.

Expertgruppens bedömning

Som framgår ovan har den Regionala etikprövningsnämnden i Göteborg funnit att den aktuella insamlingen av data faller under etikprövningslagen. Expertgruppen finner inte skäl att göra någon annan bedömning. Frågan blir då närmast om underlåtenheten att ansöka om etikprövning för tidigare år kan betecknas som oredlighet i forskning. Enligt expertgruppens mening har inte något framkommit som visar att så skulle ha varit fallet. Detta kan självfallet inte tas till intäkt för att generellt underlåta att ansöka om etikprövning, vilket dessutom kan medföra straffansvar enligt etikprövningslagen. Emellertid kan expertgruppen i just detta fall, med beaktande av de omständigheter som har framkommit, inte finna att det föreligger någon oredlighet i forskningen.

Ärendet är därmed slutbehandlat från expertgruppens sida.

Detta yttrande har beslutats av Kjerstin Nordborg (ordförande), Jan-Otto Carlsson, Göran Collste, Elisabeth Haggård och Ulrik Ringborg i närvaro av ersättarna Lena Berke, Lars E Gustafsson, Elisabeth Rachlew och Holger Luthman.

För expertgruppen för oredlighet i forskning

Kjerstin Nordborg